

**ГБОУ «СОШ № 19 г. Назрань»
Республика Ингушетия**

«Согласовано»
на заседании МО
Протокол № 11
«28» августа 2023 г.

«Рассмотрено»
на заседании научно-
методического совета
Протокол № 11
«28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДАЮ
директор ГБОУ
«СОШ № 19 г. Назрань»
_____ М.Х. Арчакова
Приказ № 2176
от « 29 »августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
адаптированная для индивидуального надомного обучения

по предмету «Родной (ингушский) язык»

Уровень общего образования – **основное общее образование (5-9 классы)**

Класс – **7 класс**

Количество часов – **1 час в неделю (34 ч. в год)**

Рабочая программа по предмету «Родной (ингушский) язык» для 7 классов составлена в соответствии с требованиями Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, примерной программы изучения дисциплины на базовом уровне, рекомендованной Министерством образования и науки РФ, с учетом примерной программы базисного учебного плана для индивидуального надомного обучения по предмету «Родной (ингушский) язык» для 7 классов.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча даькье уж да хьалкхувш йоагла тлехье эздел долаш, глулакхаца, нахаца товш, лимерза, ший моттиг длалаца ховш, Даьхе а, кьам а, дезал а лоархлаш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькьахьа кьахьегаш, дийша, лилман лардаш ломаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дегладоагла лилма, техника, культура дегладарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам члоагларо дладех хьехархошкара дешархой теркам тлабахийта дезар – дукхагла долча даькье шоашка уйла яйтар, лилман лардаш тошкаш болх байтар, ломадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт ломабар, грамматика хар боккха лоархлам болаш да дешархой кхетам деглабоалабара, хлана аьлча, мотт ломабарца кхетаю мета хозал, из бляхий хилар, кхыча кьамий мотт а дикагла кхетабу бераша, цар культура йовза а новкьостал ду. Дешархошта длахьехар хила деза уж кхетаргболаш, цленача, аттача меттала, ломадаьчох ма хулла дукхагла дукхагла пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькоададеш, цунна теркам тлабохийташ, грамматически бокьонаш вляши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш тла дешархоша глаглай метта грамматически лардаш ломаю, кьамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелагача классе доладу грамматически даьа – морфологи ломае, из болх длахьо ялхлаглечи ворхлаглечи классашка. Из раздел я кьамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех ломадаьр клоаргдеш, шердеш. Кьамаьла доакьош ломадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Бархлаглча ийслаглча классашка синтаксиси стилистики ломаю. Цу даькье дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика ломаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздар бокьонаш; кьамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеней тайпаш, предложене маьженаш, предложеней чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малагла кьамаьла даьа да, иш.кх.д1.

Ийслаглача классе чоалхане карара предложенеш лемаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри кьоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам тахка могоаргдолаш.

Пунктуации лемаеш дешархой теркам глабахийта беза предложене интонацена, оаз лабгла луча онагла йолча хана сецара хьарак доаглаш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, хлана аьлча, из теркаль ца йича, малагла хьарак отгаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложении кхоачалуча гладам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксис лемаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика глакхетабе, хлана аьлча, интонации хувцаро предложена маган а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош лемадара хьехархочо глакхетаде деза бераш цар синтаксически лоаргламах.

Дешархой къамаьла культура лакхьари лемадаьчун навькаш деглайоалаяри хила деза хлара урока. Из болх глахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкьостал ду лемаь бокьонаш члоаглье, орфографически а пунктуационни говзал члоаглье, грамматически материал дикагла кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам глабахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язьяра, говзамеча текста тохкам бе лемабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца лемаде деза хьехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт глаьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а глалаташ дергдоацаш. Хлара уроках, кердачох хоам беш, хьалха лемадаьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха лемадаьчунца бувзам а беш.

Хлара классе шу гладолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха лемадаьр кердааккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза глабахья беза.

Глаглай мотт хьехара глаулакх доагглача тайпара хьехархочо глахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш лемабеча кхыча къамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Глаглай метта белха программ.

1) 6 класса грамматика белха программа оттаяй федерални компонента пачахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкярлен образоване Г1алГ1ай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата к1ираи лаьрх1а.

Авторски программа кьоастаяй Г1алГ1айчен дешара министерства кьоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара т1адуллар оттаде, урока лерх1амга хьежжса. Деша дешара лерх1амашка хьежжса.
- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжса беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.
- З1амигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхуви хилар хьахьокхар.
- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хьаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттараица новкьоостал а деш. Деша кьайла ма1ан ха, из тахка.
- Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаоттае, юкьарадар а тарадоацар а хьаоолаш.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даьржа дувзаденна кьамаьл де.

- Г1алГ1ай фаьлгаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.
- Поэзи а проза а шоайла кьоастае ха, литературнии Гилман кхетам балара тексташи санна.
- Кхоллама навикаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни т1адуллараи кхоачашдеи.
- Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а д1аязде ха.

Коммуникативни УУД.

- Дувцара кьамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараи тела. Диалог, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахьа хетар ч1оаг1деи, кхычарца кьамаьл де хар.
- Темага хьежжса 5-6 предложенех дувзаденна кьамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувг1а ха, кьовсама юкье дакъа лаца.
- Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эзди дешаица кьамаьл де.
- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критереица.

- Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеи йоалае ха.

- Боккхийчарца къамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедешеш дешаш кердадар, пайдабар леха.

- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжса, слайдашка хъежжса темах лаьца лоаца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкьера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малагIча этносаца лоархIаши ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаьл дар.

- Кхыйола культураи а, къамаи а долга ховш хилар, дикагIа довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракетараи хьаала хар (нохчий, татараш, Iарбий, сирийцаи, кх. дI. а).

- Юкья а ца лелхаш, кхычунга ладугIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргуштаи а йоалаеш. Дешархой вIаши къовсам балара бахъанаи ха.

- ЦIагIа а классе а книжкаи дешара тIакхуви хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъя волча хана, урока эша материал кийчъяр.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаи хилар хъахъокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераи яха хар, безара бахъан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаи болга хар.

- Ишколе вахара бокъонаи йовзар, цар дешархочоа луп айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаи доаладе йийшача произведени юкьера.

- Сага новкъостал доацаи ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

- Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешаица сурт дулаи доаладаь дешаи хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаи а эпитетаи а шоай къамаьла юкьедоаладар.

- Эзделица дар доацар ховш хила, литературни турналхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаи хьаювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаи а яздем а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокъонаи ховш хила. КIаьдвалар дIадоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокъонаи цIагIа а накъайоалаи лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман гIулакхаи эзделай тIакхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаи, декхараш кхийна хилар: урока, урокал араха а.

ГIалгIай метто, эрсий метто санна, метта Iилман дакъа а ший маIанна а йоккха моттиг дIалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически маIан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца Iимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале гIалгIай мотт Iомабара, цу метта йоазув де хара Iалаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. ХIанзарча зама бераша Iалаьмате дукха бувцаш лелабу

эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл к1езига ду. Г1алг1ай мотт бувчачар а къамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале т1ехь т1айоаг1ача хана г1алг1ай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латта декхар да г1алг1ай метта дешари йоазуви дешархошта 1омадар, безам т1абахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. К1ира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт 1омабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара д1ахьехе. Цу т1а йоазув де г1алг1ай метта хала а дац, х1ана аьлча, г1алг1ай абата т1а дукхаг1адола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта 1омаде 1от1акхета алапаш да: 1, аь, г1, кх, къ, к1, п1, т1, хь, х1, ц1, ч1, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам т1абахийта беза дешаш д1аоалаша яздеши йолча башхалонашта. Иштга боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьаалара, х1ана аьлча, бери язdechа хана ше харцахьа дош д1ааларга хьежжа г1алаташ а деш яздергда. Из болх 1 классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план

7-г1а класс, Грамматика,

№	Чулоацам	Сахьат	Ц1аг1ара болх		Керда дешаш
1	Наьна меттах лавца	1	6.09	§65, упр. № 294	Алкхашк я – скворец; б1аьринг я – лесной орех
2	Ц1ердош	1	13.09	§67, упр. № 301	Масхам да – квас; гуришк – грош (уст.)
3	Белгалдош	1	20.09	§68, упр. № 304	Алинг да – мак; мук1арло я - признание
4	Хандош	1	27.09	§69, упр. № 307	Балкъазар я – крот; хьовлашк да – мать-и- мачеха
5	Таьрахьдош	1	4.10	§70, упр. № 310	Дошохьазилг да – канарейка; з1окар гали я – пеликан
6	Ц1ерметдош	1	11.10	§71, упр. № 314	Баппа да – одуванчик; кхоардам ба – позор
	Масдар		18.10		
7	Масдар хьахилар	1	25.10	§73, упр. № 323	Ц1улц1умоака – на пятый день вперед
8	Масдарий легар	1	8.11	§74, упр. 327	Вирб1арз я – мул; г1оттам ба – востание

9	Масдарашца дацардош ца яздар бокъонаш	1	15.11	§72 - 75, упр. № 330	Дистб1арлелхарг я – попугай; б1аьстинг да - подснежник
10	Тохкама диктант.	1	22.11	Упр. № 332	Къоахк я – клен; йо1б1арг ба – анютины глазки
	Причасти		29.11		
11	Причасте лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1	6.12	§76, упр. № 334	Нач1ал я – талант; куни я – кролик; яьча я - дождливо
12	Причасте ло1амеи ло1амзеи формаши цар хъахилари	1	13.12	§ 77, упр. № 339	Кер да – ястреб; зенгал да – купорос (медный)
13	Причастей легар	1	20.12	§ 78, упр. № 345	Мосар я – акха газа (серна); хъаг1 я – тур; говзанча ва – мастер, специалист, искусник
14	Причастей язъяра бокъонаш	1	27.12	§ 81, упр. № 355	Паякъарг ва – дег1а эсала саг; нал ба - кабан
15	Причастешца дацардош ца яздар бокъонаш	1	10.01	§ 82, упр. № 359	Къажкъайг я – сорока; миинг я – ольха; пард да - рысь
16	Причасте корчамах бола кхетам	1	17.01	§ 83, упр. № 362	Гойтам ба – показатель, показание; лилинг да - сирень
17	Причастей сецара хъаракаш	1	24.01	§ 84, упр. № 364 (д1ахо)	Къахъайг я – сойка; къоракхокха ба - горлица
18	Тохкама диктант	1	31.02	§ 85, 5-6 пред.	Гажал ва – невежа; мистадарг да - барбарис
	Деепричасти				
19	Деепричасте лоарх1ами цун грамматически белгалонаш	1	7.02	§ 86, упр. № 369	Гурмали да -шелковый платок; лекъ я - перепелка
20	Деепричасти хъахилар	1	14.02	§ 87, упр. №373	Моажолг да – желтая ромашка; поацолг да - ромашка

21	Деепричастеш ханашцеи классашцеи хувцялар	1	21.02	§ 88, упр. № 375	Ферх да – барс, леопард; хьармарг я - харцлер
22	Деепричастеи ло1амзача причастеи яхача хана формаш, цар кьоастам	1	28.02	§ 89, упр. № 378	Йийхьдаьд лаьтта – удобрить почву
23	Деепричастей язъяра бокъонаш	1	6.03	§ 90, упр. № 382	Г1абаш я – кандалы, оковы; мецхилг да - стриж
24	Тохкама диктант	1	13.03	Упр. № 392	
	Куцдош		20.03		
25	Куцдеша лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1	3.04	§ 93, упр. № 398	Й1овхараш я – кашель, грипп, насморк; миккхал да - коршун
26	Куцдешай дистара лаг1аш	1	10.04	§ 95, упр. № 409	Г1алг1аскхе ва – казак; новц1олг да - соловей
27	Куцдешаши белгалдешаши форма цхъатарра йолаш хилар	1	17.04	§ 95, упр. № 413	Соалор, соалорг да – куница; къаьра къу ва – вор-рецидивист
	Дешт1ехье		24.04		
28	Дешт1ехьенах бола юкъяра кхетам	1	8.05	§ 99, упр. № 425	Поп я – чинара (бук); ч1агарк1алг да - ландыш
29	Дешт1ехьений лоарх1ами цар лелара башхалои	1	15.05	§ 100, упр. № 427	Истинг ба – г1алг1аша хьалха лелабаь к1увс; турс я - таволга
	Хоттаргаш		22.05		
30	Хоттаргах бола юкъяра кхетам	1		§ 102, упр. № 439	Хьайба я – айва; шапша я – персик; цацхал я - бурундук
	Дакъилгаш				
31	Дакъилгах бола юкъяра кхетам	1		§ 105, упр. № 453	Даш да – свинец; тушолкотам я – удод; тотакх я - дрофа
	Айдардош				

32-33	Айдардеша лоарх1ами къамаъла чу цун г1улакхи	2		§ 108, упр. № 465	Ондарг ва – подросток; овсара – изобильно; оачув да - квасцы
34	Тажкама диктант	1		1омадаър кердааккха	